

BUDAPEST TÖRTÉNETE I–V.

A főváros lakosságának régi óhaja teljesül, amikor Budapest történetét kézbe kapja. Az eddig megjelent ötkötetes – egy kötet híján teljes – mű igen nagy történelmi korszakot fog át, hiszen Budapest Európa egyik legrégebbi települése. Földjén már az időszámításunk előtti évezredekben is volt élet és a középkori urbanizálódás óta mindig eleven, lüktető életű város volt.

Az első kötet 1973-ban, az ötödik kötet 1980-ban jelent meg, és ez a gyorsaság és alaposság biztató ígéret, hogy a hatodik kötet sem soká várat magára.

Budapest történetének megírására már korábban is történtek kísérletek. Bármelyik korszakot vizsgáljuk, mindig találunk történelmi forrásokat, mert mindig voltak a várostörténetírásnak korai kezdeményezői, patriotái. A felszabadulás után nagy apparátussal, tervszerűséggel és soha nem tapasztalt hozzáértéssel indult meg a főváros múltjának kutatása. Az évtizedeken át tartó tervszerű munka résztanulmányokban a várostörténet szintje minden területét újra írta. A tanulmányok Budapest múltjából, vagy a Budapest régiségei c. sorozat erre a korra eső kötelei, a Budapesti Történeti Múzeum ásatásai és a munkálatokat követő publikációk, a Fővárosi Levéltár különböző forráskiadványai, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest Gyűjteményében folyó irodalomfeltáró tevékenység az új adatok egész sorát tette ismertté. A helytörténetírás és a honismereti mozgalom kiszélesedett és erős kívánság lett, hogy készüljön el végre egy olyan Budapest története, amely a legkorábbi időtől a napjainkig terjedő korszak értékelését foglalja magába.

Hosszú tervezgetés után 1964-ben alakult meg a szerkesztő bizottság, amely úgy határozott, hogy Pest, Buda és Óbuda egyesítésének századik évfordulójára az első kötetet közreadja. Elhatározták, hogy a szemléletében új várostörténet valamennyi nagy fejezetét egységes szerkezetre építik fel. A város topográfiai leírása után a gazdasági, társadalmi, városigazgatási, várospolitikai, majd a művelődési kérdések igen széles körű áttekintését adják, és e kereten belül a szoros össze-

függéseket is színesen érzékeltetik. Nem feledkeznek meg arról sem, hogy Budapest története gyakran csaknem egybeesik az ország történetével, hogy a főváros nem csupán részese, hanem színhelye, vagy irányítója az országos eseményeknek. E szándékot a megjelent kötetekben maradéktalanul megvalósították.

1. kötet. **Budapest története az őskortól az Árpád-kor végéig (1301).** Szerkesztő: *Gerévich László*. Írta: *Nagy Tibor, Györffy György és Gerévich László*.

A kőkor, rézkor, bronzkor, vaskor c. fejezetekben az egymásra rétegződő kultúrákat mutatja be. Budapest területének kedvező természeti adottságai alkalmas életfeltételeket kínáltak az akkori idők emberének. Ez az ősmúlt igen gazdag emlékeket hagyott ránk, hiszen az időszámításunk előtti III. évezred közepétől sok Európában élő nép megfordult itt és ránk hagyta gazdag régészeti anyagát.

Később, amikor időszámításunk kezdete körül a rómaiak az itt élő keltákat meghódítva a birodalom északkeleti határát a Dunáig terjesztették ki, megindult a városépítés, az urbanizáció. A Duna mellett elterülő Aquincum jól megerősített kereskedő és ipart űző várossá fejlődött és évtizedeken át ellenállt a túlpárti népek hadjáratainak. Végül Aquincum is elbukott, a népvándorlás népei végleg eltörölték a halódó római birodalom végvárát.

Hosszú ideig Aquincum neve is feledésbe merült, a Budapest története első kötete viszont nagy részletességgel idézi a római katonai kormányzás korát, a Domitianus- és Trajanus-kori háborúkat, ezt követően a szármata harcok emlékét, a Marcus-féle háborúságokat követő időszak történetét. Külön fejezetben mutatja be a Budapest földjén egykor létező és virágzó római településeket, a katonai és polgári telepek szervezetét, az itt uralkodó vallási szokásokat és egyéb kultuszokat.

A római kor után hosszú ideig csend uralkodik a tájon, a népvándorlás azonban Európa legkülönbözőbb népeit sodorta e földre. A Duna-medencében kialakult a hun uralom, ezt a kelták, a gótok, longobárdok követték, majd 500 körül kezdődik a több mint kétszáz éves avar uralom.

Frankok, avarok, szlávok csatáoztak itt, amikor a honfoglaló magyarok megjelentek. Állandó és folyamatos életet hoztak e tájra és – történelmi méretekkel mérve – rövid idő alatt, mint Európá-szerte, itt is városok keletkeztek.

Pest és Buda kialakulásánál a történelmi város-magot a római települések romjai jelentették. A történeti fejlődés ismertetése mellett igen alapos tájékoztatást kapunk Pest és Buda eredetének legendáiról.

Pest castrum kialakulása az államszervezet kiépítése idején, majd a pogány lázadások, Gellért püspöktől az építő Gézáig terjedő kor, Óbuda székhellyé válása, Pest virágzása és a mindent elpusztító tatárjárás története fejezetről fejezetre nyomon követhető.

A tatárjárás után Pest és Buda gyorsan újjáépült. Királyi rendeletre felépült a budai vár, alatta pedig a biztos védelem reményében kialakul a váralja. Növekedik a lakosság száma, fejlődik a gazdasági élet, bekövetkezik a városi lakosság társadalmi rétegződése. Külön fejezetet kapott az Árpád-kor művészete, a tatárjárás utáni építészeti, amelyben a gótika uralkodóvá válik.

2. kötet. **Budapest története a késői középkorban és a török hódoltság idején.** Szerkesztette: *Gerevich László és Kosáry Domokos.* Írta: *Kubinyi András, Gerevich László, Fekete Lajos és Nagy Lajos.*

Az Árpád-ház kihalása utáni időszakban Buda megszilárdítja gazdasági helyzetét, ezt követően a politikai hatalmat is egyértelműen magához ragadja. Ezt a pozícióját lényegében 1541-ig megtartja. A XV–XVI. században ugyan nem tartozik Európa legnagyobb városai közé, mégis Európá-szerte ismerik. Testvérvárosa Pest a XV. században közelíti meg.

A kötet első része a középkori főváros történetét három nagy szakaszban tárgyalja: a kifejlődő, a kialakult és a török hódoltságot megelőző, majd a hanyatló város korszakát. Megismerteti Buda, Óbuda és Pest helyrajzát, majd a három várost éltető piackörzetet.

A Buda és testvérvárosai az 1439-es tanácsválasztási reformig c. fejezet az Anjou-kor eseményekben gazdag életét mutatja be, amikor is a történelmi események mellett szembetűnő a gazdasági és társadalmi fejlődés. Kialakulnak az országos vásárok, úthálózat épül, fellendül a vízforgalom, élénkül a kereskedelem és a mezőgazdaság. Új kereskedő réteg nő fel, születőben a városi polgárság, erősödik a papság. Kifejlődik a városigazgatás és virágzik a kultúra.

A XV. század közepén igen zavaros időszakban lett kormányzó *Hunyadi János*. A belviszályok nagy méreteket öltöttek, a török veszedelem pedig elérhető közelségbe került. Hunyadi a menekülés lehetőségét a központi hatalom megerősítésében látta és ezt teremtette meg fia, *Mátyás*. *Corvin Mátyás* erős politikai hatalmat épített ki

és korában tekintélyes város lett Buda, ahol nem csupán a gazdasági növekedés óriási, hanem a kultúra is soha nem látott módon fejlődött. *Mátyás* halála után a zilált politikai helyzet következtében a főváros tekintélye is hanyatlott. Gyenge ellenállásra találnak immár a hódítók és Buda csaknem ellenállás nélkül kerül török kézre.

A kötet második felében a török kori Buda és Pest rajzolódik ki előttünk. A soktornyú város gazdasági élete, társadalmi, közigazgatása, vallási élete, kultúrája, amely csaknem teljesen török arculatúvá válik. A másfél száz éves török uralom fejlődésében kétségtelenül visszavetette a várost, mert kikapcsolta az európai vérkeringésből. Az 1686-i visszavívás pedig csupán romokat hagyott meg Budából és Pestből.

3. kötet. **Budapest története a török kiűzésétől a márciusi forradalomig.** Szerkesztette: *Kosáry Domokos.* Írta: *Nagy Lajos és Bónis György.*

Ez a kötet tartalmában először jutott túl azon a határvonalon, amely korábban csaknem százados próbálkozásokkal sem sikerült, nevezetesen, hogy változatos és gazdag képet rajzolt az 1686-os évet követő újjáépítésről, a XVIII. század városteremtő korszakáról és a XIX. század mozgalmas életéről. A fejlődés valóban szembetűnő, mert a török megszállás idején legyengült, majd az ostromok következtében csaknem teljesen elpusztult város helyén 1700-ban már 16 650 lakos élt, 1847-re, a polgári forradalom előestéjére pedig a lakosság száma csaknem tízszeresére, 145 000-re növekedett, de a város topográfiai kiterjedése is igen nagy volt.

A kötet a bő másfél század történetéből három fő kérdést emel ki. Az egyik a város növekedése az országon belül és európai viszonyításban, amit sok összehasonlító adattal érzékeltet. A másik a központi szerep visszahódítása. A török megszállás idején Európától elszigetelt, de a hazai vérkeringésből is kikapcsolt Pest és Buda az ország életében alig játszott szerepet. Amint kezdett erőre kapni, központi szerepe is erősödött. 1723-ban Pozsonyból Budára helyezték a hétszemélyes Táblát. 1777-ben az egyetem is Budára került és a nemzeti mozgalom mámoros öröme 1790-ben több mint két és fél évszázad után első ízben Budán került sor az országgyűlés megnyitására. A pezsdülő társadalmi élet, az európai politikai áramlatok befogadásának hatására néhány év múlva kibontakozik a jakobinus mozgalom, amelyet ugyan véresen elfojtanak, de a szabadabb szellem a város fejlődésével együtt nő. A fejlődés a reakció éveiben sem áll meg. Kereskedelmi központtá válik Pest és Buda, Nemzeti Múzeum, Lánchíd épül, Akadémiát alapítanak, Pest irodalmi központtá válik, kivirágzik a sajtó. A gazdasági átalakulást új társadalmi mozgalmak követik, új társadalmi rétegek születnek és soha nem tapasztalt erővel megindul a magyarosodás.

4. kötet. Budapest története a márciusi forradalomtól az őszirózsás forradalomig. Szerkesztette: *Vörös Károly*. Írta: *Spira György* és *Vörös Károly*.

A kötet a két forradalom közötti időszak Budapestjét mutatja be, azt a gazdasági, társadalmi, politikai és kulturális átalakulást, amelyen a főváros a hét évtized alatt átment. A fejlődést négy periódusra bontva ismerteti.

Az első az 1848–49-es polgári forradalom és szabadságharc fővárosának eseményeit tárgyalja. A második az 1849–1873-ig terjedő időszakot foglalja magában. A leverett szabadságharc és polgári forradalom után a főváros ismét az ország gazdasági, politikai és kulturális központjává fejlődik és e fejlődés egyenes következménye a három város egyesítése. A harmadik szakasz az 1874–1896-ig eltelt időszak története. Ebben a huszontévtizedben teljesíti Budapest mindazt, aminek az alapját az egyesítéssel megteremtették. E történelmi szakasz záróéve 1896, a honfoglalás ezeréves évfordulójának ünnepsége. Mámorban él a főváros, minden ragyog, de a ragyogáson már áttörtek a társadalmi ellentétek sötét színei. A negyedik, az 1896–1918-ig tartó időszak, amely a tökéletes fejlődés, a nagy nekilendülések, a megtorpanások, a súlyos válságok kora. Már megcsillan a modern világváros perspektívája, de a válságokkal terhes fejlődés a társadalmi változások szükségszerűségét is érezteti. A kötetben megírt hét évtizedből a legszembetűnőbb és legfelgyorsítottabb fejlődés e szakaszra esik. Budapest bekapcsolódik az európai vérkeringésbe, a tőkebeáramlás következtében valóban Európa legnagyobb városai közé emelkedik, növelve magában a változások ígértét.

5. kötet. Budapest története a forradalmak korától a felszabadulásig. Szerkesztette: *Horváth Miklós*. Írta: *Gerelyes Ede*, *Horváth Miklós*, *Lackó Miklós*, *Nagy Lajos*, *Preisich Gábor*, *Szekeres József*, *Tarjányi Sándor*.

A kötet a két világháború közötti események krónikája. E korban két ellentétes előjelű értékelést kap Budapest. 1918–1919 Budapestje a társadalmi és nemzeti haladás egyik fő mozgatója, az 1920–1945-ig eltelt időszak Budapestje pedig a társadalmi regresszió és a nemzeti tragédia szélére jutó ország fővárosa volt. Az első szakaszban a szocialista haladás, a második szakaszban az ellenforradalmi rendszer fővárosát mutatja be. Ha igaz, hogy a főváros történetéből mindenkor következtethetünk az ország történetére, akkor ez az állítás sokszorosan igaz abban a korban, amikor a forradalmi eseményeknek csakúgy mint az ellenforradalmiaknak és a regresszív kornak is színtere, központja volt Budapest. E kor történetéből már érezni lehet a jövőt, vagyis a főváros mai történetét, amely a következő, a hatodik kötetben kerül megírásra.

A kötetek mindegyike igen gazdag bibliográfiát közöl, tovább segítve az elmélyült kutatást. Képanyaga változatos és jól egészíti ki a szöveges részt.

A Budapest története 1–5. kötetét máris a főváros nagy alkotásai közé sorolhatjuk. Hasznos és kitűnő forrása a város története iránt érdeklődő kutatóknak és olvasóknak egyaránt.

Berza László

SZÁNTÓ IMRE:

HÉVÍZ TÖRTÉNETE I–II.

Kiadja: Hévíz Nagyközségi Tanács VB,

I. kötet Szeged, 1977. 236 old.

II. kötet Szeged, 1980. 404 old.

Szántó Imre professzor kétkötetes monográfiájával folytatja szűkebb szülőföldje történetének a feltárását, amelyet még az Alsópáhokról szóló munkája megírásával kezdett el. A hatalmas anyag áttekintése nyomán kitűnik, hogy a helytörténetírásban jártas, elméletileg kiválóan felkészült, rutinos történész könyvét tarthatjuk kezünkben.

Az I. kötet a világhírűvé vált fürdőhely történetét a legrégebbi időktől az 1857. évi tagosítás befejezéséig tárja fel, figyelembe véve a rokon- és társtudományok (a település-, a gazdaságföldrajz-, a régészet-, a néprajz-, a nyelv- és irodalomtudomány) eredményeit. Gondos elemzőmunkával írja meg a régészeti, a római kori és népvándorlás kori leletekből kirajzolható etnikai változásokat. Képet nyerhetünk az Árpád-kori helyi társadalmi csoportokról, a jobbágy parasztság életkörülményeiről, az ún. Páh falvak települési rendjéről.

A XVIII–XIX. századi történet bemutatása kapcsán vizsgálja a helyi parasztság kezében levő föld típusait, a társadalmi szerkezet módosulását. Külön fejezet foglalkozik a jobbágyfelszabadítás hévízi eredményeivel, a tagosítás okozta gazdasági-társadalmi változásokkal.

A II. kötethez a szerző párját ritkító körültekintéssel dolgozta fel a levéltári dokumentumokat, így a Festetics családnak az Országos Levéltárban található iratanyagát. Három főfejezetben mutatja be Hévíz újjabbkori történetét: a gazdasági életet, társadalmi tagozódást, a falukép alakulását, a községi közigazgatást és háztartást, az egyházi és művelődési viszonyokat, a fürdőtelepet és fürdőt stb. Pontos képet kapunk arról a folyamatról, amelynek eredményeképpen Hévíz világhírű fürdőhellyé vált.

Szántó Imre munkája a helyi igények kielégítésén túl hasznára van az országos történetírásnak is. A tudományos igény lendületes, szép stílussal párosul, s így a mű alkalmassá válik tudatformáló szerep betöltésére, s élvezetes olvasmánya lehet a szélesebb olvasóközönségnek is.

Dr. Hegyi András

HILLER ISTVÁN:

A SOPRONI EGYETEMI HALLGATÓK MOZGALMAI A KÉT VILÁGHÁBORÚ KÖZÖTT

Fejezetek a soproni egyetem történetéből
(A Soproni Szemle kiadványai,
új sorozat 8. Sopron, 1975.)

Hiller István új könyve Sopron 700 esztendő jubileumára készült.

Olyan könyv ez, mint a szerző többi korábbi munkája is, amellyel Sopron legújabb kori történetének egy-egy fehér foltját tüntette el.¹ Ezek a könyvek igazolják, hogy szerzőjük bizottsággal tájékozik a város történetének múltjában is, de különösen kedvelt kutatási területe az ifjúsági mozgalom, továbbá az erdészeti felsőoktatás története. A soproni egyetemi hallgatók mozgalmi a két világháború között című munkájában eredményesen kapcsolódik össze a két kutatási terület.

A szerző nem fordította egyszerűen az ellenkezőjére ezt a – főleg Misuray-Krug Lajos² könyveiben olvasható – szemléletet, mely szerint a főiskola ifjúsága körében főleg jobboldali nézetek uralkodtak, hanem források nyomán bizonyít. Gondosan tanulmányozta az egyetem központi irattárát, ha azonban csak elavult forrás állt rendelkezésére, akkor elemezte a tényeket és elhatárolta magát a legendától. Könnyen tehetette, hiszen jól ismeri az egész, ún. Burgenlandfrage (soproni népszavazás stb.) külföldi szakirodalmát.

Az 1770-ben akadémiai rangra emelt selmeci bányaiskola, mely 1808-ban erdészeti tanintézettel is bővült, 1919 tavaszán települt át Sopronba. A hallgatók és az oktatói kar jelentős része magának vallotta a Tanácsköztársaságot. Hiller elemezte azok sorsát, kálváriáját, akik a fehérterror időszakában ennek következményét viselték. Úgyétség, katonai parancsnokságok, fegyelmi vizsgálatok akadályozták meg, hogy a kommunista érzelmű hallgatók tartósan érvényesítsék befolyásukat.

Vizsgálja az Ifjúsági Kör két világháború közötti tevékenységét is. Az eredetileg a német

Burschenschaftok mintájára alakult kör jelentős szociális tevékenységet is folytatott, gyűjtött a szegény hallgatóknak, segítette tagjait. Az Ifjúsági Körben nem volt talaja a jobboldali diáktörmörüléseknek. Hiller elemzése ugyanakkor utal arra, hogy kisebb hallgatói csoportok időszakonként részt vettek az ellenforradalmi rendszernek megfelelő akciókban.

Jelentős rész vizsgálja a hallgatók részvételét a nyugat-magyarországi felkelésben. Számos diákot hazafias motívumok készítettek fegyverfogásra és elhatárolták magukat a Héjjas-csoport tevékenységétől. Szerepük volt a főiskolásoknak abban is, hogy Sopron magyar területen maradt: megakadályozták a magyarellenes propagandaanyag terjesztését, és mivel nem szavazhattak, egy részük nemzetközi rendőrként működött. A politikatörténet számára is fontos Hiller könyvének összefoglalása *dr. Hébelt Ede* szociáldemokrata képviselővé választásáról.

A főiskola történetének eddig ismeretlen fejezete az a vizsgálat, melyet a M. Kir. 5. Honvéd Gyalogezred Parancsnoksága folytatott 1923–24-ben a hallgatók ellen a proletár és más illegális sajtótermékek terjesztése miatt.

A könyv utolsó fejezete bemutatja a soproni főiskolások ellenállását a nyilasokkal és a nácikkal szemben.

Hiller István – az Erdészeti Egyetem könyvtárának főigazgatója – 1919-től a felszabadulásig vezeti el olvasóit. Könyve kitűnő, kutatásokra épülő alkotás, ugyanakkor olvasmányos mű. A maga valóságában, mozgásban mutatja a Sopronba menekült és ott meggyökeresedett főiskola negyedszázadát.

Kovács József László

NÉPRAJZI KUTATÁSOK NYÍRLUGOSON I. NÉPI ÉPÍTKEZÉS

Jósa András Múzeum Kiadványai 8.
(Nyíregyháza, 1977. 145. old.)

Nyírlugos Szabocsvásárosmező megye nyírbátori járásában fekvő, mintegy négyezer lelket számláló község. A nagyobb közigazgatási központoktól való elzártsága miatt kiváló kutatótelepnek ígérkezett azon fiatal néprajzosok számára, akik a *Nyírség* hagyományos életének tanulmányozását tűzték ki célul. 1973 őszén és 1974 tavaszán a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Néprajz Tanszékének harmadéves hallgatói több mint száz napot töltöttek *dr. Dám László* adjunktus vezetésével Nyírlugoson. A terepen való adatgyűjtést komoly felkészülés, műhelymunka előzte meg, amelynek során körvonalazódtak a gyakorlati munka feladatai, célkitűzései. A fiatal nép-

¹ Hiller István: Adatok a Soproni Nyári Egyetem történetéből. Sopron, 1966. – Az ifjúsági mozgalom tíz esztendeje Sopronban. Sopron, 1967. – A Magyar Könyvtárosok Egyesülete X. Vándorgyűlése Sopronban. Sopron, 1978. Benné: Háromezer év a borostyánkőút mentén és Két és fél évszázad a tudomány szolgálatában.

² Misuray-Krug Lajos (1898–1945) soproni származású író, költő. Tüzek a végeken (Sopron, 1930), és A nyugat-magyarországi felkelés (Sopron, 1935) című könyveire gondolok.

rajzkutatók nyírlugosi tevékenysége azonban nem ért véget a közel háromezer cédula és nyolcszáz fotó adattárba helyezésével. Gyűjtéseiket tanulmányokban foglalták össze. Négy évvel a kéziratok leadása után végre napvilágot látott tanulmányaik első kötete a Jósza András Múzeum Kiadványai c. sorozatban.¹

A szóban forgó kötet első tanulmányában (Nyírlugos évszázadai) *Lukács László* rövid ismertetést közöl a falu XVIII. századtól napjainkig tartó történetéről. A szerző nemcsak néprajzi, hanem komoly levéltári kutatómunkát is végzett. Az eredetileg magyar etnikumú helységbe a XVIII. század végén ukránokat, majd a XIX. század elején katolikus szlovákokat telepítettek. A rutén és a szlovák lakosok kultúrájukban gyorsan magyarosodtak és „ma már csak alapos néprajzi elemzéssel mutathatók ki az etnikai–vallási különbségekre visszavezethető sajátosságok”. *Viga Gyula* tanulmánya a telek fogalmának egyik jelentésnyilatátával, a *belső*, vagy *háztelekkel* foglalkozik. Vizsgálja a telken való berendezkedést, amelynek nagysága és minősége összefüggött a gazdasági életben és a vagyoni helyzetben bekövetkezett változásokkal. *Dám László* a lakóházakról ír. Nemcsak a házépítés szakaszait, a különböző építkezési anyagokat vizsgálja, hanem az építkezésnél használt szerszámokat és azok funkcióit is. Tanulmányát összegezte megállapítja, hogy a falu lakóházai építészeti és szerkezeti együttesüket tekintve az Alföldre jellemző házak egyik altípusát alkotják, amely típust a Nyírség történelmi-társadalmi és nem utolsósorban földrajzi viszonyainak sajátosságai határozzák meg. A tájba harmonikusan illeszkedő, minden fölösleges díszítést kerülő parasztházak mellett az utóbbi tíz évben Nyírlugoson is egyetettű, cikornyás kockaházak épültek, amelyek megbontották a korábbi falukép harmóniáját. *Nádasi Éva* tanulmánya a paraszti lakáskultúrát és a lakásbelsőket vizsgálja. Szól azokról a tényezőkről, amelyek bizonyos mértékig meghatározzák a paraszti lakáshasználatot. Részletesen felsorolja a paraszti lakóház különböző funkcióit (szórakozóhely, tárolóhely, munkahely stb.), amelyek az ott élő emberek

gondolkodásmódjára is utalnak. A kötet utolsó tanulmánya a paraszti munka legfontosabb színterével, az udvarral, mint gazdasági egységgel foglalkozik. A bevezető irodalmi áttekintés után *Kücsán József* az udvaron található gazdasági épületek építéstörténetével, azok rendeltetésével ismereti meg az olvasót.

A kötet végén részletes irodalmi összefoglaló, kép- és rajzmelléklet található, amely elősegíti az olvasó tájékozódását.

Ács Zoltán

DR. ZÁKONYI FERENC: BALATONMÁRIAFÜRDŐ ÉS KÖRNYÉKE

(Panoráma, 1979. 75. old.)

A Balatonról szóló irodalom bősége azt a hitet kelti az emberben, hogy erről már nincs mit írni. E feltevésnek kézzel fogható cáfolata *dr. Zákonyi Ferenc*nek, a Balaton-környék kiváló ismerőjének új könyve. A monográfia a déli part nyugati részére vezet el az olvasót, a Nagyberék tájaira, amely a mai Boglárlellénél kezdődik és nagy félkörben Balatonkeresztúrnál végződik. Ez a közel 22 000 kh kiterjedésű terület keleti és nyugati részből áll. A szerző a nyugati, a Balatonfenyvestől Balatonkeresztúrig eső résszel foglalkozik.

A Nagyberéket régen a Balatontól homokból lerakódott hosszú, keskeny homokzátonyok, tűzások választották el. A század elején indult meg a csatornázás, s a felszabadulás után 15 000 holdat lecsapoltak és termővé tettek. Ennek következtében teljesen megváltozott e vidék arculata: ott, ahol évszázadokon keresztül víz alatt volt a terület, ma a Balatonnagybereki Állami Gazdaság működik. Nagy területen folyik a takarmánynövények termesztése, keréztetük pedig a környező településeket, fürdőket látja el zöldszéggel. A gazdaság központja Balatonfenyves, amelynek neve 1912-ig Mária-telep volt. A község két nevezetessége: a Fehérvíz nevű ősláp 1500 ha védett területe, valamint a 14 km-re fekvő Csisztapusztai hévízfürdő.

A szerző Balatonfenyvesen kívül Balatonmáriafürdő, B.keresztúr, B.újlak és Kéthely község történetével, leírásával foglalkozik. Érdemes megemlíteni, hogy a Kéthelyi vár maradványait a szerző elsőként azonosította *Guilio Turco*, olasz származású hadmérnök Balatonvidéki vá: ak helyrajzával, amit a bécsi Haditanács megbízásából 1569–1571 között készített.

Elismerés illeti a Mecseki Ércbányászati Vállalatot, a Somogy megyei Tanácsot, a Pannónia Vállalatot és még néhány további, üdülővel rendelkező vállalatot, amelyek anyagilag lehetővé tették a könyv megjelenését.

Vörösmarty Géza

¹ A Jósza András Múzeum Kiadványai (Nyíregyháza) sorozatban még kapható művek: Honismereti kutatások Szabolcs-Szatmárban I. Néprajz. 1975. 132 old. – Ua. III. Helytörténet, 1976. 104 old. – Ua. IV. Néprajz, 1977. 154 old. – Nyíregyházi szlovák nyelvjárás és néprajzi emlékek. 1977. – Gombás András: Lapok Tiszavasvári történetéből. Büdzentimihály története, 1978. – Páll István: Szabolcs-Szatmár megye néprajzi bibliográfiája, 1978. – Néprajzi kutatások Nyírlugoson II. Gazdálkodás. 1979. – Ipari üzemtörténet. 1979. – Hunyadi József: Tiszakürt története. 1980. – Bodnár Bálint: Kisvárdai környéki népmesék. 1980.

Figura színes kövekből (XII. század) Esztergom, kőtár (Vöröss Emőke felvétele) (ld. 24. old.)

A bánffyhunyadi templom (Csomofáy Ferenc felvétele)